

Kaszowska M. U.,
magister wychowania fizycznego, doktorant
Lwowskiego Państwowego Uniwersytetu Kultury Fizycznej
im. Iwana Boberskiego

Czarnecki D.,
Kandydat nauk o bezpieczeństwie,
Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu
im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku,
Lwowski Państwowy Uniwersytet Kultury Fizycznej
im. Iwana Boberskiego

Tsyhanovska N. V.,
magister wychowania fizycznego,
Kierownik Katedry Wychowania Fizycznego i Zdrowia
Charkowska Państwowa Akademia Kultury

Skalski D. W.,
doktor habilitowany nauk pedagogicznych
i kandydat nauk o kulturze fizycznej,
inżynier, profesor Wydziału Kultury Fizycznej –
Zakład Pływania i Ratownictwa Wodnego
Akademii Wychowania Fizycznego i Sportu
im. J. Śniadeckiego,
Gdańsk, Polska;
dr hab. inż. w Pomorskiej Wyższej Szkole w Starogardzie
Gdańsk, Polska;
profesor Lwowskiego Państwowego Uniwersytetu Kultury Fizycznej
im. Iwana Boberskiego

HISTORIA SZTANDARU ŁAŃCUCKIEGO SOKOŁA – OD WALKI O WOLNOŚĆ I NIEPODLEGŁOŚĆ DO DZISIEJSZYCH CZASÓW

W towarzystwach sokolich skupiano się na realizacji wielu działań: uprawianiu gimnastyki, propagowaniu zdrowego stylu życia i higieny w społeczeństwie. Organizowano wydarzenia kulturalne, edukacyjne, a także troszczono się o patriotyczne wychowanie młodzieży [1, s. 7]. W kształtowaniu postaw obywatelskich pomagały wprowadzone do ceremoniału atrybuty wojskowe np. sztandary, mundury, szarfy i odznaki. Moralnym obowiązkiem każdego gniazda, jako samoistnego uczestnika

Związku, było dołożyć wszelkich starań o własny widomy znak swoich dążeń sokolich [2, s. 86].

Cel: Celem niniejszej pracy jest przedstawienie krótkiego rysu historycznego sztandaru TG Sokół w Łańcucie, charakterystyka oraz określenie jego znaczenia dla członków towarzystwa.

Metody: Wykorzystano metodę analizy piśmiennictwa celem określenia okoliczności występowania podejmowanego zagadnienia w literaturze przedmiotu na terenie miasta Łańcuta. Dokonano analizy zachowanych czasopism, fotografii i wspomnień.

Wyniki: Towarzystwo Gimnastyczne Sokół w Łańcucie, jako Oddział Sokoła Lwowskiego, oficjalnie istnieje od 8 marca 1891 roku, kiedy to podczas Walnego Zgromadzenia przystąpiono do zawiązania towarzystwa na podstawie potwierzonego przez c. k. władze statutu i obrano stały zarząd. W pierwszym roku łańcuckie gniazdo liczyło 16 założycieli i 100 członków zwyczajnych. W roku następnym, poza grupą założycieli, 113 członków zwyczajnych, w tym 11 pań. Jak sam zarząd ujął w sprawozdaniu: *Z naszym Sokolem liczą się obecnie nawet jego najwięksi przeciwnicy, a czujny wydział baczy pilnie, by niczego nie uрониć i nici wszelkiej akcji narodowej ująć w swe ręce* [3, s. 132–133].

Podczas Walnego Zgromadzenia, które odbyło się 27 marca 1892 roku, nowo wybrany Wydział podjął się obowiązku sprawienia sztandaru [4, s. 40]. Wiele gniazd w tamtym okresie starało się zdążyć z przygotowaniem własnej chorągwi przed I Złotem Sokolim we Lwowie na 25-lecie istnienia tamtejszej „Macierzy”, który miał odbyć się początkiem czerwca 1892 roku. W stosunkowo krótkim czasie zgromadzono niezbędne fundusze i już 29 maja 1892 roku odbyła się uroczystość poświęcenia sztandaru. Aktu poświęcenia dokonał ks. Emil Zauderer, który po krótkich, lecz za serce porywających słowach oddał sztandar drużynie na ręce prezesa dra Walentego Szpunara [5, nr 18, s. 2]. Chrzestnymi rodzicami byli: Księżę Lubomirski z hr. Alfredową Potocką, księżna Lubomirska z hr. Romanem Potockim III, Księżę H z hr. Romanową Potocką, Prezes lwowskiego „Sokoła” Krawczyński z panią Kellermanową, Poseł Bolesław Żardecki z Panią Oborską, Burmistrz Jan Cetnarski z panią Szpunarową, C.k. starosta Prokopczyc z panią Hanuszową [6, s. 18]. Płat łańcuckiego sztandaru wykonano z wzorzystej tkaniny w kolorze karmazynowym. Centralną część zajmował pięknie haftowany wizerunek Matki Boskiej Częstochowskiej z Dzieciątkiem na ręku, jako symbol polskości i wiary. Z drugiej zaś strony widniała dewiza: Wszystko dla Ojczyzny. Na biało-złotej szarfie umieszczono napis: Sokół Łańcucki 1891, co potwierdza datę założenia tutejszego gniazda.

Po uroczystości poświęcenia kilkunastu mundurowych i wielu zwykłych Sokolów wyruszyli na zlot do Lwowa [5, nr 18, s. 2].

Fot. 1. Moment przekazania łańcuckiego sztandaru nowemu Zarządowi przez Zbigniewa Gürszinga i Marię Gürszingową, wrzesień 1990 r. z archiwum Małgorzaty Kaszowskiej

Fot. 2. Revers łańcuckiego sztandaru z dewizą: Wszystko dla Ojczyzny oraz szarfa: Sokół Łańcucki 1891, z archiwum Małgorzaty Kaszowskiej

Po wybuchu II wojny światowej, we wrześniu 1939 r., gospodarz łańcuckiego gniazda, Stanisław Bigajski ukrył sztandar we własnym domu. Patriotyczna symbolika sztandarów sprawiała, że były one wyjątkowo ostro zwalczane przez okupanta. Niemiecka żandarmeria przeprowadzała rewizje w budynku Sokoła i przeszukiwała jego działaczy. Bracia Aleksander i Zbigniew Gürsingowie postanowili zabezpieczyć sztandar i do końca II wojny ukrywali go w pomieszczeniach łańcuckiej elektrowni. Po wkroczeniu wojsk sowieckich Aleksander odebrał sztandar i trzymał u siebie w domu aż do 1947 roku, kiedy został aresztowany i skazany na długoletnie więzienie za przynależność do organizacji politycznej. Po 5-letnim pobycie w więzieniu wyszedł na wolność, ożenił się z Marią Zacharą i przeprowadził do jej domu przy ul. Kraszewskiego zabierając ze sobą sztandar [7, s. 1]. Na strychu przeleżał blisko 40 lat.

We wrześniu 1990 roku Zbigniew Gürsing wraz z wdową Marią Gürsingową przekazali sztandar nowo wybranemu Zarządowi odrodzonego Towarzystwa Gimnastycznego Sokół w Łańcucie.

Dzisiaj sztandar łańcuckiego Sokoła – jeden z niewielu zachowanych podobnych zabytków – można podziwiać w gablocie na piętrze Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji w Łańcucie.

Wnioski: Sokół był pierwszą organizacją spośród stowarzyszeń sportowych, która zastosowała atrybuty narodowe w swym ceremonialice. Sztandar był jednym z najważniejszych obiektów manifestacji zewnętrznej, ogniskującym wszelkie imponderabilia, symbole i wartości ideowe. Konsolidował członków, symbolizował jedność, honor, męstwo, wierność ideałom oraz narodowe tradycje.

Każde nowe gniazdo dążyło do spełnienia moralnego obowiązku posiadania tak wymownego symbolu.

Wykaz piśmiennictwa:

1. Przewodnik Gimnastyczny Sokół, Listopad 1891, nr 11.
2. Księga Pamiątkowa ku uczczeniu Dwudziestej Piątej Rocznicy założenia Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” we Lwowie, Nakładem TG Sokół, Związkowa Drukarnia we Lwowie, Lwów 1892.
3. J. Snopko, Polskie Towarzystwo Gimnastyczne Sokół w Galicji 1867-1914, Białystok 1997.
4. Przewodnik Gimnastyczny Sokół, kwiecień 1893, nr 11.
5. Gazeta Rzeszowska, 1 czerwca 1892 r.
6. Zarys Dziejów „Gniazda Sokolego” w Łańcucie, Tadeusz Józef Szul, 2000 r.
7. Historia sztandaru Towarzystwa Gimnastycznego Sokół w Łańcucie od 1939 r., Wspomnienia Zbigniewa Gürsinga, archiwum prywatne.